

ruste i baluste (= cast. *balustre*) en el mateix Ansó (BDC xxiv, 161); anàlogament el benasq. *artulo* = Peralta *aliuro*.

Alabaix, V. *ala*

ALABANDINA, 'pedra preciosa que es creu provinent de la regió costera anatòlia dita *Alabanda*', *Ἀλάβανδα*; del cast. *alabandina*, ja hi ha alguna dada en el S. xv (Pottier, *BHisp.* LVII, 447) i potser *almandina* en el S. XIII (alteració amb etimologia popular), i aqueixa etimologia fou donada ja per Sant Isidor; *almandina* sembla ser una altra forma alterada del mateix mot.

ALABAR, 'elogiar', segurament pres del cast. *alabar*, que prové del ll. tardà ALAPARI 'jactar-se, gloriejar-se'. □ 1.ª doc.: 1631, 1571. «Sia de tot *alabat* lo Senyor», en doc. de 1631 inclòs en la col·lecció de l'intercanvi epistolar entre els municipis de Perpinyà i Barcelona (*RLR* LXII, 303). Històricament és veritat que *alabar* no formava part del lèxic de la nostra llengua, i que hi entrà per influència castellana. D'*alabança* no tenim testimonis anteriors al S. XVI, dicc. de Nebrija; i d'*alabar* no se'n veuen d'anteriors al que cito, si bé hem de creure que no és menys antic que *alabança* (de fet *AlcM*₂ en dona un, que no tinc comprovat, de 1571). Encara que el ll. tardà ALAPARI 'alabar-se' s'hauria pogut conservar en català com en castellà, el fet és que solament en castellà va conservar-se hereditàriament, car àdhuc en portugués (on *gabar* és més genuí) ha de ser un manlleu del castellà, que altrament hauria perdut la -L- entre vocals.

Però observem que, en català, és un manlleu tan antic o més que *resar*, no bandejat pel *DFa.* (*resar* no apareix fins un poc més tard en els textos), més arrelat, encara, que aquest (car està més estès *dir una oració*, i àdhuc *pregar* i *pregàries*) i degut a la mateixa causa, procedent del mateix ambient lingüístic; car segurament penetrà i es consolidà gràcies a l'estil religiós, en frases com *alabat siga Déu, alabem el Senyor, cantar-ne les alabances*, en els segles en què tan amples sectors de l'Església catalana renunciaren a la defensa de la llengua. En arribar la Renaixença, els restauradors es trobaren davant el fet consumat de l'arrelament que havia pres el mot. El van usar els poetes més grans i purs de la Renaixença: *alabar* i *alabança* abunden ja en Verdaguier, Costa i Llobera i Maragall — «entonem cants d'*alabança* al bon Déu que ens va criar». Geogràficament és general l'ús, sense excloure'n els rossellonesos ni mallorquins: «si un desconegut te cerca / ab cara de bon amic, / y s'*alaba* de qu' és ric», P. d'A. Penya; se'n servia molt Mn. A. M. Alcover, p. ex. «*alabar* --- tots aquells que han favorida l'obra del Diccionari --- aquells *alap*, aquells festeigs ---» (BDLC XI, 1920, 234); i fins se'n troben casos encara en l'obra primerenca d'escriptors tan fortament puristes com Josep Carner, i en tota la d'un purista rigorós, no ultrancer, com Joaquim Ruyra: «els estetes clàssics, amb un bon sentit que no sé com

alabar, recomanaven ---», i en la seva magistral *Fedra*: «Vés --- / entre aquells homes que l'incest estimin i *alabin* l'adulteri» (*O. C.*, p. 661b, 1463); bona prova que aviat va posar arrels és que en el S. XVII un imitador tan erudit de la llengua clàssica com el pseudo-Boades (*DBal.*) no vacilla a servir-se'n; el conservador llenguatge del refrany se'l va assimilar ràpidament («*alaba't ruc*, que a vendre et duc», etc.), figura en tots els diccionaris dels Ss. XVII-XIX (des de la 1.ª ed. del *DTo.* a l'última del *Lab.*), i no gosien proscriure'l ni els diccionaris de barbarismes de princ. del XX (Caretà).

Sens dubte és veritat que podem usar *elogiar* i *elogi*, mots que no causen cap entrebanc, i substitució que es practicà molt en la primera meitat del nostre segle. Però aquests solament es poden emprar en una part dels casos: és impossible de dir *elogiar Déu*, o *fer elogi de la Providència*, i en general *elogiar-se* per *alabar-se* o *jactar-se*. En aquests casos solament *lloar* és possible, i aquest és un mot arcaic que detona terriblement en l'estil planer, que és impossible en la conversa o en el diàleg escrit, i àdhuc en la correspondència; una forma flexiva de tan cabdal importància com *jo lloo*, de més a més, a penes gosa ningú usar-la ni tan sols en l'estil elevat.

Recordo clarament que fins Carles Riba m'havia dit espontàniament que considerava inevitable, tard o d'hora, l'admissió d'*alabar*. Solia ell dir, a propòsit d'altres mots, que quan un mot foraster formava derivats o prenia accepcions, catalans i estranys a la llengua d'origen, la prova de la catalanització estava feta, i l'ostracisme es tornava il·legítim (cf. *fondo*, *amoïnar*, *arriisar*, etc.). I això ja passava amb *alabar*, que entre nosaltres havia adquirit la nova acc. jurídica i notarial 'aprovar, aconsellar legalment': el testador *alaba* o no un pacte, l'advocat dictamina *no us ho alabo* 'no us ho aconsello, no us ho aprovo', dels quals trobaríem il·lustracions en les *O. C.* de Corominas.

Això no és arribar a dir que hem de desistir del tot en la resistència contra aquest vell intrús, per antic que sigui. Si l'IEC marca indirectament la seva preferència deixant, en el dicc. normatiu, la definició i tots els exs. en l'article *lloar*, tothom ho trobarà ajustat, admetent potser un article: «*alabar* tr.: lloar, elogiar; *pron.* vantar-se, jactar-se». Però no és just de ser més sever amb ell que amb *llàstima*, *senzill*, que històricament també foren castellanismes i que són menys necessaris, com sigui que es reemplaçen sense dificultat pels més genuïns *malaguanyat*, simple; o que el certament molt menys necessari i menys recomanable *cabdill*, que el poble no usa i que sempre val més reemplaçar per *capitost*.

Sobre l'etimologia del cast. *alabar*, i dades i detalls pertinents a aquest, es trobarà més en el *DCEC* I, 73; IV, 900ss., s. v. Sobre el ll. ALAPARI 'alabar-se', veg. Rönsch, *ZRPb.* III, 104; J. Martin, *Wiener Sitzungsber.* CLXXXI, vi, 94-95 (i glosses, *CGL* VI, 47), que l'assenyalen a l'Itàlia i en altres textos cristians des del S. II d. C., avulgarats però no específicament hispànics, com *Commodià* (no sembla confirmar-se l'apa-